

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 070 (091) : 316. 658](045)

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-4/28>

Андрійчук М. Т.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

НАЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ «МОСКОВСКІЕ НОВОСТІ» ЗА 1989 РІК

У статті проаналізовано висвітлення національного дискурсу на сторінках одного з найвпливовіших періодичних видань колишнього Радянського Союзу в період перебудови – тижневика «Московськіє новості».

1989 рік у Радянському союзі став періодом, який на практиці розвінчав один з основоположних міфів радянської пропаганди про нову історичну спільність, наднаціональний і класово-споріднений «радянський народ», що нібито утворили всі так звані соціалістичні нації країни Рад. Однак тогорічні події засвідчували протилежне. СРСР увійшов у смугу міжетнічних та антиколоніальних конфліктів, які охопили всі національні регіони. Разом із низкою міжнародних, політичних, соціально-економічних, побутових, культурних та інших проблем нерозв'язане національне питання невдовзі призвело до краху Радянського союзу.

Розуміючи всю складність ситуації з національним будівництвом, радянське керівництво спробувало шукати шляхи подолання цієї проблеми. Тому, хоч із запізненням (і часто за чужої ініціативи), у радянській пресі було розпочато національний дискурс, що мав допомогти зрозуміти причини міжнаціональних конфліктів у СРСР і запропонувати шляхи їх подолання. Однією з головних медійних трибун для цього дискурсу став часопис «Московськіє новості».

Як засвідчив аналіз публікацій тижневика «Московськіє новості», міжнаціональні суперечності загострилися до крайньої межі у всіх регіонах СРСР і у всіх сферах (від питань культури, мови, історичної пам'яті до питань державного будівництва). Ці публікації ілюструють динаміку розгортання дискусії про національне питання в СРСР, аргументи прихильників і противників боротьби за національні права в радянських республіках. Водночас навіть демократична за своїм іміджем загальносоюзна преса в національних питаннях залишалася здебільшого на імперських позиціях.

Ключові слова: пропаганда, преса, тижневик, газета, перебудова, міжетнічний конфлікт, національне питання.

Постановка проблеми. Як відомо, в доперебудовний період радянська пропаганда стверджувала, що СРСР зумів розв'язати національне питання, створивши нову історичну спільність – радянський народ. Однак відродження національних рухів у період перебудови (1985–1991 рр.), загострення міжетнічних конфліктів у СРСР свідчили про протилежне. Як тільки з'явилася можливість, різні етноси спробували налагодити своє окремішне життя (хоч би в межах національних автономій), повернутись на батьківські землі чи повернути втрачені національні права. Ці всі складні процеси не могли приховувати радянські ЗМІ. Періодичні видання, насамперед ті, які мали імідж демократичних, порушували тематику між-

національних взаємин у Радянському Союзі, формуючи розуміння того, що невирішеність національного питання може зруйнувати комуністичну імперію. Особливо помітно це стало у 1989 р., коли міжнаціональні суперечності охопили всі регіони СРСР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем вивчення радянських ЗМІ періоду перебудови сучасні українські дослідники звертаються доволі часто. У сферу їхніх зацікавлень потрапляють доволі різноманітні аспекти функціонування радянських ЗМІ доби перебудови (В. Владимиров, В. Кіпіані, З. Кулик та ін.), формування за допомогою медіа різних конструктів свідомості радянських громадян (Ю. Каганов, Т. Хітрова та ін.),

маніпулятивних впливів (Ю. Колісник та ін.), ролі ЗМІ у здійсненні соціально-економічних перетворень під час перебудови (С. Костишева та ін.).

Водночас вітчизняні дослідники зосереджуються, як правило, на пресі Української РСР, залишаючи поза увагою всесоюзну радянську пресу, тиражі якої в Україні були більшими, ніж республіканської преси. Тобто центральна радянська преса мала більшу популярність, ніж «периферійна» українська, а отже, могла справляти більший вплив на масову свідомість читацької аудиторії. Тому об'єктом нашого дослідження стало популярне щотижневє видання періоду перебудови – газета «Московські новості».

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати висвітлення перебігу національного дискурсу на шпальтах часопису «Московські новості» та з'ясувати позицію його редакції щодо розв'язання національного питання.

Виклад основного матеріалу. «Московські новості» – шістнадцятисторінковий часопис, що був періодичним друкованим органом Союзу радянських товариств і культурних зв'язків із зарубіжними країнами та Агентства друку «Новості». Він виходив дев'ятьма мовами (російською, англійською, французькою, німецькою, іспанською, грецькою, угорською, італійською, естонською) і поширювався у 140 країнах. Тобто часопис був не лише популярним виданням у СРСР, але й своєрідною медійною «вітриною», засобом формування позитивної думки про Радянський Союз у світі. Головним редактором газети в добу перебудови був Єгор Яковлев.

«Московські новості» порушували у своїх публікаціях різноманітну тематику суспільного життя в СРСР і, зокрема, тематику міжнародних взаємин. Питання національного будівництва в Радянському Союзі стало особливо актуальним у період перебудови, адже тогочасні події, що відбувалися у сфері міжнародних взаємин, стосунки між імперським центром та радянськими національно-адміністративними утвореннями і національними рухами, фактично перекреслювали один із головних міфів радянської пропаганди – про існування єдиного «радянського народу» та остаточне розв'язання національного питання. Національне питання офіційно постало на порядку денному, як тільки був послаблений тиск репресивного радянського державного апарату. У підсумку національні рухи разом із низкою інших чинників спричинили крах радянської імперії.

1989 рік став роком, який чи не найбільше оголив невіршеність національних проблем у СРСР,

про що свідчили конфлікти на міжнародному ґрунті в різних частинах комуністичної імперії. Кількість публікацій про такі конфлікти або передконфліктні ситуації в тижневику (всього за 1989 р. вийшло 52 номери газети) була настільки значною, що їх можна згрупувати за регіональним принципом у сім блоків.

Перший блок публікацій був присвячений конфлікту в Нагірному Карабасі та на прилеглих теренах між азербайджанцями та вірменами, який тривав ще з осені 1988 р. і значною мірою був спровокований кривавими подіями в азербайджанських містах Сумгаїт та Баку, після яких вірменське населення змушене було покинути ці міста. Згодом у Нагірно-Карабахській автономній області, що була заселена переважно вірменами і входила до складу Азербайджанської РСР, за активної підтримки Вірменської РСР розгорівся збройний вірмено-азербайджанський конфлікт.

Другий блок публікацій стосувався політичних та міжнародних процесів, що відбувалися в Грузії. Зокрема, йшлося про абхазько-грузинський конфлікт, що у 1989 р. лише набирив оберти, а також події в Тбілісі, пов'язані з боротьбою активістів за розширення національних прав та розгоном маніфестацій за допомогою силових структур. Також висвітлювалися сутички на міжнародному ґрунті між азербайджанцями та грузинами в місцях компактного проживання великої азербайджанської діаспори, які носили швидше економічний характер (хоч легко могли набрати й політичних ознак).

До третього блоку належать публікації про конфлікти в республіках Середньої Азії: узбецько-турецький міжетнічний конфлікт у Ферганській долині Узбекистану, евакуація турків-месхетинців до інших регіонів СРСР, міжетнічний конфлікт між казахами та представниками різних кавказьких етносів у місті Новий Узень на півдні Гур'євської області Казахстану.

Четвертий блок становлять публікації, присвячені руху республік Балтії до незалежності та іншим подіям, пов'язаним із цими процесами (виникнення інтернаціональних фронтів, надання допомоги росіянам Балтії тощо). Цих публікацій було чи не найбільше, адже Естонія, Латвія та Литва з усіх неросійських народів найближче підійшли до відновлення своєї незалежності.

Публікації, що стосуються розвитку міжнародних взаємин у Молдавській РСР, поступового загострення взаємин між Кишинівом і Придністров'ям та Гагаузією, можна об'єднати в окремий п'ятий блок.

До шостого блоку варто віднести публікації про міжнаціональні взаємини у Російській РСФР: відстоювання національних прав корінних народів Півночі, автономних республік Поволжя (Татарстан, Калмикія), діяльність національно-культурних організацій німців Поволжя і реакція на це етнічних росіян, поява ксенофобських та антисемітських організацій (на кшталт «Пам'яті») тощо.

Сьомий блок об'єднує публікації про різноманітні аспекти української і білоруської тематики. Водночас, оскільки національні рухи України та Білорусі у той період були заслабкими в порівнянні з національними рухами Закавказзя чи Балтії, то й публікацій про національне життя в цих республіках було небагато. Вони насамперед стосувалися подій, пов'язаних із Чорнобильською аварією, відродженням Української греко-католицької церкви, заснуванням Народного руху України, діяльністю депутатів СРСР від України тощо. Політичні процеси в Україні редакція газети розглядала в межах загальносоюзного (читай – загальноросійського) демократичного руху. Помилковість цього підходу стане зрозумілою пізніше, хоча деякі публікації мали б наштовхнути на цю думку ще у 1989 році. Наприклад, стаття «Час збирати каміння» колишнього українського дисидента-шістдесятника Івана Дзюби, що була опублікована в одному із січневих номерів. У статті порушувалися питання зросійщення України та утисків української мови і культури (книговидання, театри, кіно та ін.). Важливим завданням для українського народу в період перебудови І. Дзюба назвав повернення рідної мови й культури, відродження громадської та політичної активності, зокрема у формі вироблення масової екологічної свідомості, історичної свідомості та створення народного фронту [1].

Як бачимо, події, що відбувалися в різних куточках СРСР на міжнаціональному ґрунті, сприяли появі на шпальтах тижневика значної кількості дискусійних матеріалів стосовно національного питання. Показово, що доктор філософських наук, головний науковий працівник Інституту соціології АН СРСР Леонід Іонін для пояснення причин міжнаціональних сутичок вжив такий маніпулятивний і негативний в умовах радянської дійсності термін, як «демон націоналізму», який нібито охопив душі багатьох громадян СРСР [2]. Зрозуміло, що така позиція автора нічим не відрізнялася від позицій багатьох представників радянських наукових установ, які категорично засуджували будь-які прояви націоналізму неросійських народів, хоча російський націоналізм у формі так званого інтернаціоналізму процвітав.

Розгортання національного дискурсу на шпальтах «Московських новостей» ілюструє організована дискусія на тему «Національне питання та перебудова». Приводом стала публікація у франкомовному варіанті газети статті відомого французького радянолога Елен Карер д'Анкос. Дослідниця походила з родини грузинського емігранта та російської емігрантки. Ще у кінці 1970-х рр. на Заході вийшла її книга «Імперія, що вибухає. Повстання національностей в СРСР» (зустрічається ще назва «Розколота імперія»), в якій вона передбачила розпад комуністичної імперії через невирішеність національного питання.

Елен Карер д'Анкос подала в тижневику свою типологію міжнаціональних конфліктів у СРСР часів правління М. Горбачова. Зокрема, до першої групи вона віднесла конфлікти з проявами насильства, які відбувалися переважно на мусульманських землях (події в Алма-Аті у 1986 р., коли казахи виступили проти призначення на посаду першого секретаря Компартії Казахстану росіянина Колбіна, що призвело до міжетнічного протистояння між казахами та росіянами; карабахський збройний конфлікт між Вірменією та Азербайджаном; криваві події в столиці Грузії у квітні 1989 р.; міжетнічний конфлікт між узбеками та турками-месхетинцями у Ферганській долині Узбекистану в червні 1989 р.). Друга група – так звані «політичні сутички», а саме: піднесення національно-визвольних рухів у республіках Прибалтики. На думку Елен Карер д'Анкос, «прибалтійська криза» була значно небезпечнішою для існування СРСР, ніж конфлікти першої групи. Рух прибалтійських народів до незалежності міг бути дороговказом для інших республік (України, Білорусі, Грузії). До третьої групи конфліктів Е. Карер д'Анкос віднесла «Російську кризу», що проявлялася в появі шовіністичних організацій. Крім того, як вказувала авторка, для росіян загалом було характерне почуття «глибокого невдоволення» – вони вважали, що заплатили за федералізм велику ціну, підтримуючи «більш бідні народи». На думку Е. Карер д'Анкос, «національна запеклість» росіян становила загрозу спільному майбутньому народів СРСР. Водночас вона зауважила, що М. Горбачов занадто пізно звернув увагу на напругу у сфері міжнаціональних відносин. У часи його правління в політбюро ЦК КПРС не було представників «ісламської периферії», а неросійські народи були представлені лише В. Щербицьким та Г. Шеварнадзе [3].

Фактичне перебування росіян у статусі панівної нації посилювало прояви російського вели-

кодержавного шовінізму та сприяло появі шовіністичних організацій на кшталт сумнозвісної «Пам'яті». Інформація про діяльність цієї організації публікувалася й на сторінках «Московських новостей». Наприклад, у публікаціях Є. Євтушенка «Лженабат» [4], А. Кабакова «Вільна боротьба із сіонізмом» [5] йшлося про антисемітські гасла Товариства «Пам'ять». До сіоністських організацій представники «Пам'яті» зараховували навіть Товариство «Меморіал» та інші організації демократичного спрямування, деякі друковані видання (журнали «Огоньок» і «Знамя»). При цьому дозволи на проведення мітингів «Пам'яті» в Москві надавали органи місцевої влади.

З радянського боку Елен Карер д'Анкос опонував політичний оглядач тижневика «Московські новості» Віталій Третьяков, котрий хоч і погоджувався з багатьма висновками французького радянолога, водночас вважав, що за стан міжнародних взаємин у СРСР однаковою мірою відповідальне як кремлівське керівництво, так і керівництво радянських національних республік. Не погоджувався автор і з роллю, яку відводила Елен Карер д'Анкос ісламському фактору в розгортанні міжнародних проблем у середньоазіатських республіках [6]. Так само В. Третьяков не вважав відсутність у складі політбюро ЦК КПРС представників із національних республік однією із причин невдоволення російським домінуванням у СРСР, хоч про це відкрито писали й деякі поважні автори тижневика, що представляли неросійські народи. Так, наприклад, проти недостатнього представництва різних національностей у керівному органі КПРС виступав і калмицький письменник Д. Кугультинов. Він писав, що це «боляче б'є по національним почуттям» народів і свідчить про нехтування їхніми інтересами, мовою, культурою [7].

Недооцінював В. Третьяков і ролі національно-визвольних рухів народів Прибалтики в розвалі СРСР. На його думку, ці рухи показували один із напрямків побудови нової моделі взаємин між національними республіками в оновленому Радянському Союзі і претендували на реалізацію цієї моделі лише на своїй території, що збігалось з лінією політики перебудови [6].

Але здобували прихильників не лише національні рухи прибалтійських народів. У самій Російській РФСР відбувалися події, що свідчили про нагальну потребу розв'язання національного питання. Так, у газеті було опубліковано матеріал Нур Гарипова «Відродити національне життя» про Татарський установчий з'їзд, проведений у квітні

1989 р. в столиці Татарстану – Казані. Зокрема, як свідчив Н. Гарипов, який був делегатом того з'їзду, на ньому порушувалися питання майбутнього татарського народу, котрий, незважаючи на свою чисельність (близько 7 млн. осіб у межах СРСР, з яких 1,7 млн. проживало в Татарській АРСР, що входила на правах автономії до Російської Федерації), опинився перед загрозою втрати своєї мови, культури, власної абетки, колективної пам'яті, традицій і звичаїв. Особливо швидко відбувалися процеси асиміляції тих татар, які мешкали за межами своєї автономної республіки. Виходячи із небезпеки асиміляції, Татарський установчий з'їзд виступив з вимогами захисту своїх національно-культурних прав та зрівняння татар у національних правах з іншими націями СРСР. Саме це, на думку автора, мало зберегти татар як цілісну націю зі своєю мовою та культурою і гарантувати гармонійні міжнародні відносини в СРСР [8].

Отже, як показав час і наступні події, більше сенсу мали висновки, озвучені Елен Карер д'Анкос, а не Віктором Третьяковим. Цікаво, що нині Елен Карер д'Анкос є одним із прихильників зближення Європи з Росією, закордонним членом Російської академії наук і одним із провідних французьких учених, що займається історією російсько-французьких взаємин.

У наступних номерах часопис «Московські новості» продовжив національний дискурс, тим більше, що політика правлячої КПРС змінювалась у бік розуміння важливості подолання міжнародних конфліктів для збереження цілісності СРСР. Зокрема, 17 серпня 1989 р. на шпальтах тижневика було оприлюднено для обговорення Проект платформи КПРС «Національна політика партії в сучасних умовах», що став запізнілою рефлексією на міжнародні конфлікти. Цей документ, а також публікації окремих авторів у всесоюзній пресі просували в середовище активної та опозиційної громадськості й серед різних суспільних верств національних республік концепцію так званого оновленого союзного договору [9].

Розуміння того, що занепалу імперію очікують зміни в міжнародних стосунках, прийшло як до провладних сил, так і до опозиційних російських діячів, які, будучи демократами, залишались імперцями за своїми переконаннями. Деякі з них намагались стимулювати сепаратистські рухи етнічних меншин у національних республіках, а інші заявляли про можливий перегляд кордонів у республіках, в яких етнічний склад

населення був уже змінений на користь росіян чи на так званих «російськомовних». Зокрема, один із лідерів опозиційної до комуністичної більшості у Верховній Раді СРСР Міжрегіональної депутатської групи Гавриїл Попов (грек за походженням) порушував питання створення грецької автономії в межах українського Маріуполя та прилеглих територій. Він також виступив із критикою деяких тодішніх національних рухів народів СРСР, що прагнули поставити питання про здобуття незалежності чи хоча би збільшення своїх національних прав, і висловлювався проти надання більших прав автохтонам. У самій же РРФСР, як вважав Г. Попов, слід було створити федерацію п'яти російських республік – Північної, Центральної, Південної, Уральської і Сибірської [10].

До обговорення національного питання в СРСР долучилися й інші автори, які замислювались над питанням майбутнього багатонаціональної комуністичної імперії. Зокрема, цим питанням переймався і автор газети Михаїл Гефтер у своїй вересневій публікації під назвою «Чи насправді ми на краю прірви?». Публікація пронизана тривожними нотками стосовно можливого розпаду СРСР. Автор зауважив, що ще рік тому прояви боротьби підрадянських народів за свої права здавалися локальними явищами. Однак станом на осінь 1989 р. весь Радянський Союз перетворився в «гарячу точку». На думку М. Гефтера, причиною міжнаціональних конфліктів у СРСР став параліч так званого союзного договору 1922 р., коли було проігноровано права «менших» народів. Водночас автор вважав, що шляхи порятунку СРСР від розпаду все ж були. Таким порятунком мало стати переформатування Радянського союзу на нових засадах [11].

Інший дописувач газети, Владімір Мехонцев, у статті «Національне питання крізь швейцарську призму» теж переймався розв'язанням національного питання в СРСР, пропонуючи розглянути досвід європейської держави, зокрема щодо використання в публічній сфері національних мов [12]. Однак автор замовчував, що швейцарська конфедерація та радянський федералізм мали абсолютно різну природу. Крім того, на той час уже одних поступок неросійським народам у мовній сфері було недостатньо.

Про це свідчили події в Естонії, Латвії та Литві, які крок за кроком наближались до відновлення незалежності. Цей рух знаходив на шпальтах «Московських новостей» і своїх прихильників, і супротивників. До тих, хто підтримував боротьбу прибалтійських народів, належав відомий біло-

русський письменник, а тоді ще й депутат ВР СРСР Василь Биков. У своїй статті «Синдром несприйняття» він фактично виступив на захист демократично обраної Верховної Ради Естонії та її законів щодо надання естонській мові статусу державної, запровадження цензу осілости для виборців та кандидатів у депутати. Письменник вважав, що є цілком природним той факт, що естонці, відчуваючи загрозу розмивання національної культури, застосовували заходи для її захисту, оскільки це норма для демократичних держав. В. Биков критично ставився до діяльності національних менших (так званих «російськомовних») у республіках Прибалтики, що проявляли індиферентність до національних культур корінних етносів і вчиняли відчутні спроби деструктивного впливу на стан культур корінних етносів. Автор стверджував, що навіть колонізатори минулого для успішного управління своїми підданцями вивчали їхні мови та основи культури [13]. Таким чином, В. Биков прирівняв російськомовне населення в національних республіках Прибалтики до колонізаторів.

Поступово до все більшої кількості авторів часопису приходило розуміння, що справжньою причиною міжнаціональних конфліктів у СРСР є великодержавний російський шовінізм. Саме цим фактом Євгеній Анісімов – автор статті «Уламки імперії. Витоки великодержавної свідомості» – намагався пояснити негативне ставлення до росіян і всього російського в національних республіках та майже тотальне несприйняття росіянами в цих республіках місцевих законів про мови і суверенітет [14].

Однак слід зауважити, що серед дописувачів газети все ж були й інші думки, які в тій чи іншій формі ратували за збереження імперії, хоч і реформованої. Інколи автори часопису намагалися шантажувати сепаратистськими настроями самі радянські республіки і, зокрема, Україну. Так, у статті політичного оглядача тижневика Д. Казутіна «Союз рівноправних людей» йшлося про надання особливих прав Криму, в якому тоді містилися дві адміністративні одиниці Української РСР – місто Севастополь та Кримська область [15]. Саме у 1989 р. у місцевій кримській пресі, що контролювалася компартією, активно пропагувалася ідея створення в цій області так званої республіки Таврида зі статусом територіальної (а не національної, наприклад кримськотатарської) автономії союзного підпорядкування з російською мовою в як державною та мовою так званого міжнаціонального спілкування (типовий радянський термінологічний винахід).

Висновки і пропозиції. Як бачимо, у 1989 р. національне питання в Радянському Союзі вийшло за важливістю на перше місце. Формували порядок денний політичного життя СРСР національні рухи неросійських народів. Відносини між національно-адміністративними утвореннями та імперським центром, між окремими етносами загострилися до такого стану, що стало вже неможливим їх приховувати. Водночас було розвінчано одну з головних тез радянської пропаганди про мир і дружбу між радянськими народами і побудову нової спільноти на класових засадах – так званого радянського народу.

Аналіз публікацій популярного тижневика «Московські новості» свідчить, що міжнаціональні суперечності загострилися до крайньої межі у всіх регіонах СРСР і у всіх сферах (від питань культури, мови, історичної пам'яті до питань державного будівництва). Все це тісно перепліталось з питаннями економіки, екології, соціально-побутовими проблемами, котрі теж розглядалися крізь призму

національних інтересів кожного окремо взятого народу. Очевидно, що в редакції часопису «Московські новості» поступово з'явилося розуміння, що загроза для цілісності комуністичної імперії пов'язана саме з національним питанням. Тому на шпальтах тижневика й був розпочатий національний дискурс із залученням до нього не лише радянських, але й закордонних авторів.

Ще один висновок, який дозволяє зробити аналіз контенту тижневика, полягає в тому, що навіть демократична за своїм іміджем загальносоюзна преса в національних питаннях залишалася здебільшого на імперських позиціях.

Загалом, дослідження цього питання є актуальним і для сьогодення, адже успадковані виклики щодо міжнаціональних взаємин не подолані теперішньою правонаступницею Радянського союзу – Російською Федерацією. І рано чи пізно національне питання може спровокувати її розпад у тому чи іншому вигляді. Безумовно, такий хід подій матиме вплив і на українську державу.

Список літератури:

1. Дзюба И. Время собирать камни. *Московские новости*. 1989. 15 января. С. 11.
2. Ионин Л. Демон национализма. *Московские новости*. 1989. 23 июля. С. 13.
3. д'Анкос Э. К. Видеть реальную опасность. *Московские новости*. 1989. 23 июля. С. 10.
4. Евтушенко Е. Лженабат. Лозунги из пронафталинового сундука. *Московские новости*. 1989. 5 февраля. С. 15.
5. Кабаков А. Вольная борьба с сионизмом. *Московские новости*. 1989. 21 мая. С. 14.
6. Третьяков В. Новая национальная политика. *Московские новости*. 1989. 23 июля. С. 10.
7. Кугультинов Д. Всяк сущий в ней язык... *Московские новости*. 1989. 15 января. С. 3.
8. Гарипов Н. Возродить национальную жизнь. *Московские новости*. 1989. 30 апреля. С. 4.
9. Третьяков В. Национальная политика: проект обновления. *Московские новости*. 1989. 27 августа. С. 8–9.
10. О советских греках, но не только о них. Интервью Людмилы Енютинной. *Московские новости*. 17 сентября. С. 11.
11. Гефтер М. В самом ли мы деле на краю пропасти. *Московские новости*. 1989. 24 сентября. С. 13.
12. Мехонцев В. Национальный вопрос через швейцарскую призму. *Московские новости*. 1989. 24 сентября. С. 6.
13. Быков В. Синдром неприятия. *Московские новости*. 1989. 10 сентября. С. 8.
14. Анисимов Е. Осколки империи. Истоки великодержавного сознания. *Московские новости*. 1989. 17 декабря. С. 10.
15. Казутин Д. Союз равноправных людей. *Московские новости*. 1989. 24 сентября. С. 12.

Andriychuk M. T. NATIONAL DISCOURSE ON THE PAGES OF THE “MOSCOW NEWS” FOR 1989

Coverage of the national discourse in the pages of one of the most influential periodicals of the former Soviet Union during the “perestroika” – the weekly “Moscow News” is analyzed in the article.

1989 in the Soviet Union was a period that practically debunked one of the fundamental myths of Soviet propaganda about a new historical community, the supranational and class-related “Soviet people” allegedly formed by all the so-called socialist nations of the Soviet Union. However, the events of that year showed the opposite. The USSR entered a period of interethnic and anti-colonial conflicts that engulfed all national regions. Together with a number of international, political, socio-economic, domestic, cultural and other problems, the unresolved national question soon led to the collapse of the Soviet Union.

The Soviet leadership gradually understood the complexity of the situation with nation-building and tried to find ways to overcome this problem. Therefore, albeit belatedly (and often on the initiative of others), the Soviet press began a national discourse that was intended to help understand the causes of interethnic conflicts in the USSR and to suggest ways to overcome them. The weekly "Moscow News" became one of the main media tribunes for this discourse.

The publications of the weekly "Moskovskie Novosti" show that interethnic contradictions have intensified to the extreme in all regions of the USSR and in all spheres (from issues of culture, language, historical memory to issues of state building). These publications illustrate the dynamics of the debate on the national question in the USSR, the arguments of supporters and opponents of the struggle for national rights in the Soviet republics. At the same time, even the Soviet press, which had a democratic image, remained largely in the imperial position on national issue.

Key words: *propaganda, press, weekly, newspaper, "perestroika", interethnic conflict, national issue.*